

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

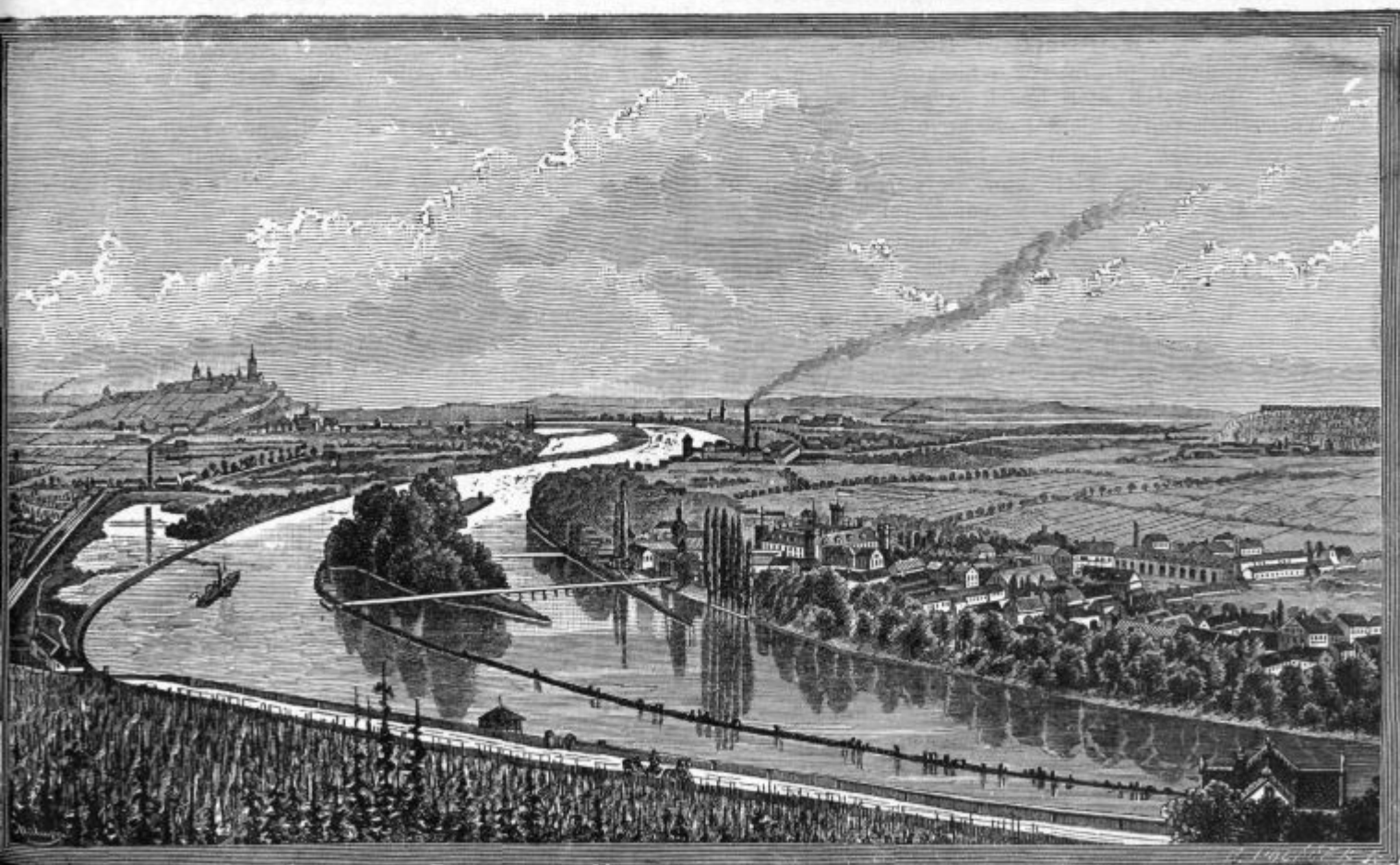
Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{6}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

St. 11. V Ljubljani, 15. junija 1909. Letnik XXVI.

Obseg: Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko. — Simodolska goveja pasma. — Gnojite ajdi. — Sadni škodljivci prstenčar ali obročkar. — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Podoba 46. Dolenje Bečkovice in okolica. Na levi zgoraj je Melnik in pod njim so prinčevi vinogradi: Šopka, Mlazice, Koráb in spodaj Trojslava. — Na desno od reke v sredi je grad princa Lobkovića in potem dalje na desno dvor in vinske kleti. — Nad gradom je mlin in tvornica za slad, v desnem oglu vinograd Vejčina.

Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko.

(Dalje.)

Največji vinogradnik je tu knez Jurij Lobkovic, ki je obenem največji vinogradniški posestnik na Češkem. Vsi njegovi vinogradi merijo skupaj 56 ha (= 97 oralov). Nekatere parcele so do 8 ha velike. Na imponantnem, vso okolico obvladajočem kraju stoji stari melniški grad, ki je na svoji južni strani obdan z vinogradom sv. Ljudmile. Grad je zelo star. Na njegovem mestu je pred več kot 1000 leti stal grad Pšov, kjer se je rodila sv. Ljudmila. Za češkega kralja Jurija Podjebrada in pozneje je bil grad last čeških kraljev. Podjebradova vdova, kraljica Ivana, je tu stanovala do svoje smrti (l. 1475.) in tudi v naslednjih dobah je bil grad priljubljeno bivališče ovdovelih čeških kraljic. Pozneje je bil dan grad v zakup raznim plemičem, nazadnje leta 1646. Hermanu Černinu grofu iz Hudenic. Njegov vnuk, Herman Jakob, je od češke krone grad kupil. L. 1753. se je sem priženil Avgust Anton knez Lobkovic, in njegov potomec je tudi sedanj lastnik.

Grad je jako zanimiva stara stavba. Zaradi omejenega časa smo si ogledali le nekatere njegove dele, tako nekatere dvorane z galerijami slik in eno, t. zv. Černisko dvorano, ki je izpremenjena v vinarski muzej, kjer se nahajajo zelo zanimive zbirke raznih starih in novih spisov, starega in novega orodja itd., nanašajočega se na češko, zlasti seveda na melniško vinstvo. Odtod smo se podali v zelo obsežne kipelne kleti, kjer smo zlasti občudovali veliko staro melniško in novo hidravlično stiskalnico.

Končno nas je oskrbnik knezovega vinogradništva in kleti gospod Pičman peljal v velike založne kleti, ki so večinoma v skali izklesane. Glavne grajske kleti so iz treh nadstropij in več oddelkov, ki smo si jih ogledali. Poleg teh kleti ima knez pri bližnjem gradu v Turbovicah velike kleti, kamor gre do 2000 hl vina.

Vsa zaloga znaša 6 do 7000 hl. Ko smo si še ogledali šampanjsko klet, kjer je več tisoč buteljšk šampanjca, smo se podali v glavni kletni oddelek, kjer smo pred orjaškimi sodi, od katerih največja dva držita po 125 hl (po 223 avstr. veder), pri dobri poklonjeni nam južini pokusili razna melniška vina, katerih fina kakovost nas je presenetila. Zahvalivši nato gospoda oskrbnika Pičmana za njegovo prijaznost, da nam je vse zanimivosti razkazal, smo se podali v spodnji del mesta, kjer ima svoje kleti veleposestnik in vino-tržec gospod Josip Viktorin, največji melniški meščanski vinogradnik.

Pred hišo smo občudovali zlasti lepi sadni vrt, ki iz njega dobiva g. Viktorin samo za marelice do 3000 K na leto.

Ko smo stopili v hišo, so nas pozdravili g. Josip Viktorin sam in njegov gospod sin ter oskrbnik g. Jan Prosser.

Ko smo si ogledali veliko klet, ki je zlasti zadržitega jako zanimiva, ker je popolnoma nadzemljiska in je zgrajena večinoma iz betona po sistemu ameriških ledenic (z dvojnimi zidom), strop pa izoliran s šoto, nam je ljubeznivi naš gostitelj dal pokusiti izborne svoje pridelke raznih letnikov in vrst. Zahvalivši ga za to, smo se v spremstvu g. Viktorina podali skozi njegove vinograde mimo njegove vile zraven melniškega gradu nazaj v hotel in smo utrujeni od mnogih vtisov zanimivega dne sedli k večerji.

Pri večerji so nas počastili razni zastopniki melniške inteligence, vinarska šola in klet kneza Lob-

kovic sta nam pa postavila 80 steklenic finega vina na mizo, ki nas je prav razvedrilo in smo vztrajali v veseli družbi dolgo v noč. Zjutraj dne 10. avgusta je bilo treba zopet zgodaj vstati, kajti že ob šestih smo se peljali s parnikom naprej v Dolleje (Bečkovice, kamor smo dospeli ob sedmih zjutraj. Pri pristanišču nas je pričakoval in pozdravil občinski zastopnik g. Mat. Deyl, oskrbnik vinarstva in kleti princa Ferdinanda Lobkovića, predsednika deželnega kmetijskega sveta, sedanjega deželnega maršala in vnetega pospeševalca kmetijstva, zlasti pa vinstva.

Krasen pogled se nam je odtd odprl na prinčeve vinograde, ki leže na nasprotnem bregu reke (Labe, ter v ves kraj nazaj proti Melniku (glej podoba 46'). Od pristanišča smo se podali ob krasnih sadovnjakih, polnih lepega drevja, obloženega z sadjem, v vas Bečkovice in tukaj v prinčev dvor (marof) in v velike njegove kleti, kjer nam je njegov oskrbnik g. Deyl razkazal dvor in veliko vinsko klet. Vinogradi princa Ferdinanda Lobkovića merijo nad 80 oralov in dajejo res izborna bela in rdeča vina. O tem smo se v Dol. Bečkovicah popolnoma prepričali. Gospod oskrbnik Deyl nas je namreč peljal v knezovo restavracijo pri kolodvoru, kjer nas je pričakoval zelo fin zajutrek in kjer so na mizah stala za nas pripravljena najfinejša buteljska vina v vrednosti več sto kron. Vina so bila tako fina, da so se lahko kosala s finimi renskimi vini. Ko nas je g. oskrbnik pristočno pozdravil v imenu svojega jasnega gospodarja, ki je bil vsled bolehnosti zadržan, da bi nas osebno pozdravil, in nas je vsled tega pozdravil telegrafično, zahvalil ga je voditelj potovalcev za vse nam razkazano in je naprosil gospoda oskrbnika, da tolmači našo najiskrenejšo zahvalo gostoljubnemu visokemu svojemu gospodarju.

Težko smo se ločili od tako fino pogrnjene mize, toda z vlakom ob devetih je bilo treba naprej proti Rovdnici.

Ko smo se pripeljali v prijazno okrajno mesto Rovdnico, so nas na kolodvoru pričakovali zastopniki raznih korporacij z gosp. županom E. Spindlerjem na čelu, ki nas je ob živahnem odobravanju občinstva iskreno pozdravil. Po zahvali iz ust voditelja smo zasedli pripravljene kočije in smo se peljali najprej v tvornico za sejalne stroje g. Jana Pracnerja, kjer nas je že zopet čakalo malo okrepčilo.

Tvorničar gospod Pracner ni samo vzor ljubeznivosti, ampak tudi pravi tip češke podjetnosti in pridnosti.

Kot navaden kovaški pomočnik je začel pred 16 leti s tremi delavci zvrševati težko svojo obrt, pozneje je stopil s tvorničarjem Bächerjem v zvezo, a se je pred nekaj leti ločil od njega, in danes je milijonar, posestnik velike tvornice, kjer dela 840 delavcev. V svojem podjetju ima investiranega kapitala nad 2 milijona kron.

Številne njegove iznajdbe, posebno neka vrsta litega železa, ki ni krhko, ampak se da kovati, neumorna marljivost, zlasti pa največja solidnost je pripomogla do tega, da njegovi izdelki slove ne samo po vsi češki deželi, ampak tudi daleč izven njenih mej. Saj pošlje samo v Nemčijo, ki ima itak bogato industrijo, nad 6000 strojev na leto. Izdeluje pa samo sejalne stroje. Ko smo si ogledali njegov veliki zavod in razne stroje smo se podali v srednjo gospodarsko šolo, ki smo si jo ogledali pod vodstvom g. ravnatelja Novaka.

Žal, da nam čas ni dopuščal, da bi si bili zavod bolj temeljito ogledali, kajti imeli smo dopoldne še na programu ogledovanje velikanske tvornice tvrdke R.

Bächer, ki izdeluje poljedelske stroje, posebno stroje za obdelovanje zemlje (pluge, brane, valje itd.) Gospod Bächer nas je pričakoval s svojimi gospodi sinovi in nam je prijazno razkazal svoj veliki zavod, kjer ima investiranega kapitala nad 4 milijone kron. Zavod obstoji od l. 1880.

Po skupnem obedu smo se v spremstvu gospoda Ferdinanda Kraupnerja, veletržca in tvorničarja, in v družbi raznih drugih gospodov peljali z vlakom v Lovosice. Med potom se nam je pridružil državni poslanec agrarec g. Kotlář, ki nas je nagovoril v čisti slovenščini, ki se je je priučil iz posebnega veselja iz knjig.

Na kolodvoru v Lovosicah se nas pričakovali vozovi gosp. Kraupnerja, ki smo jih zasedli in smo se v senci krasnih sadnih drevoredov peljali v nekaj čez eno uro oddaljeno prijazno ležeče mesto Třebenice, da si tam ogledamo veliko tvornico za porabo sadja, ki je last gospoda Ferdinanda Kraupnerja.

Třebenice, lepo mesto ob vznožju razvalin starodavnega gradu Koštjála, slóvi na Češkem po svojem junaškem boju za obstanek svojega češkega značaja na jezikovni meji. Zato so Třebeničani smatrali naš poset tudi za neko odliko svojega kraja od strani Slovencev, in stem je umljiv tudi nenavadno pristrčni sprejem, ki so nam ga tam pripravili. Mesto, ki ima okoli 1800 prebivalcev, od tega $\frac{2}{3}$ Čehov, je bilo večinom v zastavah, ljudje v prazničnih oblekah, vse radostno vznemirjeno.

Daleč pred mestom nas je pričakovala velika množina občinstva in razna društva, zlasti „Sokol“, pevsko društvo itd., njim na čelu gospodične v narodnih nošah, ki so nas po iskrenem, v srce segajočem nagovoru ravnatelja meščanske šole in predsednika „Meščanske besede“ gospoda N. Peška okinčale s cvetkami.

Po zahvali iz ust voditelja za tako prisrčen sprejem smo ob petju narodnih pesmi pevskega zbora korakali ob spremstvu neštevilnega občinstva v mesto, kjer nas je pred mestno hišo sprejel mestni zastop. Po krasnem nagovoru gospoda župana Jana Kalousa, ki ga je zanj iz naših vrst z iskrenimi besedami zahvalil g. dr. Božič iz Celja, so nas fotografirali, in koj nato smo odkorakali v tvornico g. Kraupnerja, kjer sta nas g. Kraupner in njegov gospod sin ljubeznivo sprejela in nam tvornico temeljito razkazala. Třebeniški prvoboritelj in plémenit narodnjak, sedaj že umrlí dr. Pařík je leta 1895. ustanovil akcijsko družbo za porabo sadja, ne le da bi okreplil češki narodni življ v Třebenicah, ampak posebno iz tega vzroka, ker je videl, da sadja tako nenavadno bogat kraj svoje krasno sadje za be-raški groš prodaja v sosedno Nemčijo, kjer je od tega bogatelo na stotine trgovcev.

Z akcijskim kapitalom 400.000 K se je ustanovila velika ta tvornica, ki je postala za kraj pravi blagoslov.

Žal, da je vsled premajhnega obratnega kapitala hiral ta dobrodelni zavod in bi bil gotovo propadel, če bi ga ne bil rešil narodnjak gospod Ferdinand Kraupner, veletržec v Rovnici, ki ga je kupil, razžiril, opremil z najboljšimi stroji itd., tako da je sedaj ena največjih tvornic v Avstriji.

Tvornica danes deluje z 48 velikimi stroji in s 27 bakrenimi parnimi varilniki, ki od njih 4 drže po 2200 kg, 2 po 1200 kg sadja.

Parni kotel s 120 m² kurilne površine daje sopar za vkuhanje sadja in za gonjenje parnega stroja s 36 konjskimi silami, ki goni tudi električni dinamo, ki daje elektriko za potrebno razsvetlavo. Poleg tega ima tvornica 4 velike hidravlične stiskalnice za sadje pri

izdelovanju sadnega vina in sadnih sokov, 3 velike destilacijske priprave (največja drži 4000 kg), dalje mnogo manjših strojev, kakor 6 za zapiranje pločevinastih škatelj za sadne konzerve, 40 majhnih strojev za lupljenje sadja itd. itd.

V tvornici je vslužbenih 140 delavcev, 12 uradnikov, obdela pa tvornica na leto 70 vagonov raznega sadja razen češpelj, ki se jih vkuha v povidlja 300 do 450 vagonov in v slivovico 27 vagonov. Pri tem se porabi 22 vagonov sladkorja in za kurjavo strojev 120 vagonov premoga.

Raznovrstno sadje obdelujejo na najraznovrstnejše načine. Podarjeni nam cenik izkazuje nad 200 raznih izdelkov iz sadja, dišečega koreninja ali zelenjadi. Največ se izdelava povidljiv, marmelad in kompotov, dalje sadnih vin in najraznovrstnejših sadnih likerjev, ki ravno zaradi tega slovijo, ker se izdelujejo izključno s pomočjo destilacije, digeracije in maceracije iz raznega sadja in raznih rož (koreninja), torej brez rabe kakih esenc in zdravju škodljivih kemikalij.

Ko smo si tvornico v vseh njenih oddelkih ter velike zaloge raznih izdelkov temeljito ogledali, smo pokušali razne izdelke, zlasti kandirano sadje, kompot, likerje itd., in smo se prepričali o izvstni kakovosti vseh izdelkov, ki jih odjemalcem moremo najtopleje priporočati.

Zahvalivši ljubeznivega in požrtvovalnega narodnjaka in našega gostitelja gosp. Kraupnerja, smo se podali v prostore „Meščanske besede“, kjer nas je občinski zastop pogostil. Nekaj prijetnih ur je hitro minulo ob navdušenih govorih in napitnicah, petju, godbi in raznih nastopih, in smo se, žal, morali kmalu posloviti od dragih nam prijateljev, da se zopet vrnemo na postajo v Lovosice, od koder smo v 3 urah okoli polnoči dospeli z brzovlakom zopet nazaj v zlato Prago.

Simodolska goveja pasma.

Simodolska goveja pasma je dandanes med govejimi planinskimi pasmami odločno najlepša in združuje v sebi vse lastnosti za porabo, t. j. za vprego, za hitro pitanje in za molžo v razmerno precejšnji množini. Goved, ki je vsestransko porabna, seveda ne more imeti kter omenjenih lastnosti v izredni meri razvito. Pri nas so simodolski govedi razširjena jako različna mnenja in celo veččaki nimajo vselej pravega pojma o tej pasmo. Vse to, kar gre pod imenom simodolska živina, je zelo različno, zato bi bilo zelo napačno, če bi vso govejo rumeno- ali rjavopisano in z belimi glavami presoja li z istega stališča in bi svojo sodbo izrekli kar tjavendan. Zdi se mi umestno, da nakratko podam opis simodolske pasme na podlagi spisov najboljših in priznanih veččakov.

Profesor dr. Gvidon Krafft prišteva v svoji knjigi „Die Tierzuchtlehre“ simodolsko pasmo pisani dolinski pasmi. Med temi pasmami navaja najprej pisano goved v Švici ter pravi: Dalje je omeniti košato, rdečelisasto bernsko živino; rdečkastorjavo, belopisano ali rumenopisano, tudi enobarvno svetlorumeno ali rdečerumeno simodolsko živino; malo goved iz Fruttigen Adelboden; rjavordečo goved v Saneški pokrajini in malo rdečepisano živino v Jurskem pogorju. Simodolska goved, rumenobelolisasta z belimi rogovi in z rumenobelkastimi konci rogov, z belimi parklji in z bledordečim smrčkom brez marog, ki je laže in fineje ustvarjena, kakor težka bernska živina, je enako dobra za

molžo (2600 do 3300 l na leto) kakor tudi za pitanje ob lehkem prehranitvi.

Dr. H. Werner, profesor na kr. visoki šoli za kmetijstvo in docent za živinorejo na kr. visoki šoli za živinozdravilstvo v Berlinu deli vse pasme goved v štiri velike skupine, in sicer v prvotno goved (*Bos taurus primigenius*), dolgočelasto goved (*Bos taurus longifrons*), velikočelasto goved (*Bos taurus frontosus*) in kratkoglavasto goved (*Bos taurus brachycephalus*). V skupino velikočelaste goved šteje pisane dolinske pasme, in sicer med drugim burgundsko ali šviško lisasto pasmo (*Bos taurus frontosus burgundicus*). O tej pasmi govori vobče takole:

Velika plemena te pasme je šteti k najtežji evropski domači goved, a nahajajo se ne le velika, temveč tudi srednja in majhna plemena. Istotako je mlečnost zelo različna. Sposobnost za pitanje je povprečno srednje dobra in sposobnost za vprego je izvrstna, zlasti so velika plemena imenitna za težko vožnjo. **Značilno je, da ta pasma dobro uspeva v različnih kulturnih razmerah, tako na planinah kakor v dolinah, na paši in v hlevu, in ker so vse njene tri gospodarske koristi do gotove višine dobre, je pasma zlasti za kmečke razmere velike vrednosti.** Ta pasma je razširjena po vsi zahodni Švici in zlasti tudi na južnem Nemškem.

Med velika plemena šviške lisaste pasme šteje dr. Werner naslednje:

a) zboljšani simodolsko-saneški rod (ki mu je prištevati tudi messkircherski rod na Badenskem in miesbaški na Bavarskem), in

b) friburški rod.

Srednje velika plemena te pasme so:

a) fruttig-adelbodenski rod,

b) rod v Jurskem pogorju,

c) rod iz pokrajine Franche-Comté.

Mala plemena lisaste šviške živine so:

a) lötschenski rod,

b) rod v dolini Illiez,

c) rod doline ormondske.

Poleg tu navedenih rodov je po mnogih pokrajinah, zlasti na južnem Nemškem in tudi deloma po Avstriji, nastala cela vrsta rodov, ki se dandanes smejo zase označevati in ki se imenujejo lisasta živina simodolske oblike.

O zboljšanem simodolsko-saneškem rodu, ki ga kar nakratko imenujemo simodolska pasma, piše profesor dr. Werner med drugim.

Okostje pri živalih iz zlahtne reje je v razmerju s težo živali fino. Vobče so živali lepe oblike in kažejo za vse tri porabnosti razmerno jako visoko stopnjo razvitja. Simodolci so srednjezdognji in so glede tega pred počasi dozorevajočo bernsko govedjo. Simodolske krave so pri šestem in sedmem teletu najboljše molznice **in so vsled svojega krepkega telesa in izbornega zdravja dolgo časa porabne za molznice.** Srednjedobre krave dajejo 2000—2400 l mleka na leto, vendar je med njimi kakih 30% zelo dobrih krav, ki dosežejo na leto 4000 in celo 5000 l. Simodolci se jako radi debele in so posebno dobri za težko vprego. Vzgoja simodolcev je od maja naprej večinoma na paši, pozimi dobivajo v hlevu samo seno in sol, močnih krmil pa ne. **Vsled teh svojih lastnosti ima simodolska goved velik pomen za zboljševanje domače goved malih kmečkih posestnikov.**

Profesor dr. Werner posebej dostavlja:

Neprežlahtni simodolci so izbornega zdravja, **zlasti niso podvrženi pljučnim boleznim;**

oni se prav izborno prilagajajo podnebnim in krmskim razmeram, da celo uspevajo pri vzreji v hlevu, seveda, če se ne varčuje s krmo. V zadnjem času so s simodolsko pasmo v nekaterih krajih na južnem Nemškem tako prekrizali domačo goved, da je mogoče govoriti o novonastalih pasmah, ki so slične simodolski. Za male kmečke razmere južne in srednje Nemčije so te križane pasme največjega pomena **zaradi svojega zdravja in velike gospodarske koristi.**

Ne kaže mi, da bi se na tem mestu podrobneje spuščal v nadaljnji popis simodolske pasme, pač pa priporočam vsem onim, ki se hočejo natančno poučiti o tej pasmi, da bero knjige: Dr. C. Nörner „Schweizer Fleckvieh“; H. Flückiger „Berner Fleckvieh“; dr. H. Werner „Die Rinderzucht“ in zlasti „Die Simmentaler und ihre Zucht“ od Fr. Detweilerja, živinorejskega nadzornika v Darmstadtu.

Posebno zanimiva je Dettweilerjeva knjiga. Iz nje je razvidno, kako različna živina gre iz Švice kot „simodolska“, zato ni čudno, če se mnogokrat slišijo tako različne sodbe o tej pasmi. V vsej zahodni Švici se danes nahaja simodolska živina, a v pokrajinah s precej različnimi lastnostmi. To, kar k nam na Kranjsko prihaja pod imenom simodolska živina, je pravzaprav novo nastalo pleme v spodnji inški dolini na Tirolskem, kjer gospodarske razmere niso nič boljše kakor na Kranjskem; zimska krma je celo veliko slabša; vendar so tamošnji gospodarji v nekaterih ozirih boljši živinorejci, kakor smo mi.

Naj priobčim iz Dettweilerjeve knjige naslednje odstavke:

Narava in človek sta sodelovala, da sta ustvarila **goved, ki si je pod imenom „simodolska pasma“ prisvojila polovica sveta.** Brez pridržka se mora to priznati, kajti kdor hoče, da je njegova sodba pravična in nepristranska, ne sme poudarjati le slabih strani, temveč mora tudi označiti dobre strani. Kakor se na drugem mestu nisem bal odkritosrečno in ostro označiti slabih strani in napak, ki so se vtihotapile v vzrejo in kupčijo na Simodolskem, ravnotako sodim z največjim spoštovanjem o živinorejskem delovanju simodolskih gospodarjev. Pri nas se mnogokrat čuje govorica: „V živinoreji je treba imeti srečo.“ Sama sreča pa nič ne naredi, kajti teleta se ne vzgajajo s srečo, temveč z umnimi sredstvi. In to razumejo na Simodolskem.

Na drugem mestu govori Dettweiler o reji simodolske pasme v Nemčiji in pravi med drugim: Simodolci ne sodijo v vsak kraj. **Njih zmožnost, prilagoditi se krajevnim razmeram, je nedvomno zelo velika, bržkone največja izmed vseh znanih govejih pasem,** vendar se ne sme pozabiti, da je ravno goved v veliki meri produkt svojerodne grude in da je z lastnostjo prilagoditi se spojena zmožnost prilagoditi se novim razmeram tudi na podlagi izpremembe onih lastnosti, ki se podedujejo. Dokler žival nahaja v novi domovini enake ali podobne razmere, toliko časa si ohrani podedovane lastnosti in jih na svoj zarod oddaja. Če se pa mora privaditi na popolnoma drugačne razmere, potem bo mogla svoje podedovane lastnosti le deloma prenašati na svoj zarod. Ker se gre za fiziološke izpremembe, mora v teku nekaterih rodov nastati živina nove oblike, ki ima pač precej od izvirnega plemena, vendar pa mnogokrat nekaj različnega in novega. Simodolska goved potrebuje veliko naravnega apna v krmi, kar je umljivo, če se upošteva, da so njeni brezštevilni predniki živeli na apnenih tleh;

ona zahteva vsaj v mladosti pašo, ker so je bili njeni pradedje vajeni. Vsi poskusi s simodolsko govedjo se morejo izjaloviti, če se vzreja v razmerah, ki so nasprotno njenim navadam in zahtevam (to velja seveda za vsako pasmo! Op. pis.). Zato ne uspeva v pokrajinah, ki imajo tla iz pisanega peščenca, sploh v pokrajinah, ki niso apnene.

Pripomnim naj, da Dettweiler zelo strogo presoja simodolsko goved, on morda bolj poudarja njene slabe kakor dobre strani, in kot živinorejski nadzornik za provinco Starkenburško na Hesenskem vendar piše: Kakor je deželna razstava l. 1900. v Starkenbergu dokazala, je tu (namreč na Hesenskem) reja lisaste govedi najbolj napredovala. Cilj je: vzreja hitrorastoče in težke živine, ki ima veliko mleka. L. 1900. so dale krave pri nadzirani molži za poskušnjo povprečno po 3465 l mleka, dasi so bile te krave večinoma last malih kmetov, krave, ki morajo veliko delati in so bile med njimi celo prvesnice. Najboljša krava je dala 6404 l mleka.

Glede sposobnosti simodolske govede za Kranjsko bom še govoril, a že tukaj rečem, da so talne in gospodarske razmere za to pasmo že zgolj iz teorijskega štališča v gotovih pokrajinah pri nas idealne. Naša tla so skozinskoz apnenska in poglavitni del zimske krme, ponekod izključno, je seno. Če seno ni tako, kakor bi lahko bilo, je naša krivda, naredimo ga torej dobrega! Umna vzreja je samanasebi pogoj; če sedaj še nismo umni živinorejci, ne sme to veljati za ugovor proti simodolski govedu; dokler nismo umni živinorejci, ne zboljšamo ne domače govede iz same sebe in tudi ne s prekriževanjem s kterečkoli. Smešno in nelogično bi bilo trditi: Slab živinorejec more na Kranjskem s slabejšo pasmo kakor je simodolska več doseči, četudi so naše talne in gospodarske razmere za simodolsko pasmo primerne.

Gnojite ajdi!

Pri nas zavzema strniščna ajda važno mesto. Pridelek ajde se je pa zelo skrčil, da so kmetovalci že začeli dvomiti, če se jo izplačuje pridelovati. Vzrok pičlemu pridelku ajde tiči edinole v izsesani zemlji, oziroma, ker se ajdi ne gnoji.

Med našimi gospodarji je razširjeno domnevanje, da je ajda nekaj postranskega, ki se seje na strnišče, zato da njiva ni prazna in ker tako ne potrebuje drugega kakor plitvega oranja in zavlečenja. Da bi ajda tudi gnoja potrebovala, na to nihče ne misli.

Vsa ta domnevanja pa niso prava, kajti ajda vzame zemlji in torej potrebuje najmanj toliko ali še več redilnih snovi kakor kako drugo žito. Če mora torej njiva isto leto zapored dati dvakraten pridelek, potem pač ni čuda, če je utrujena, in ker ajda pride druga na vrsto, zato dobi le ostanke gnojilne sile, ki jih je prej požeto žito še na njivi pustilo. Ti ostanki gnojilne sile so majhni, in ker se je pri nas od pamtiveka z ozirom na rudninske snovi premalo gnojilo, so naše njive izsesane, in zato je bil pridelek ajde od leta do leta bolj pičel.

Na 1 ha njive vzame iz zemlje povprečna žetev:

	dušika	kalija	fosforove kisline
pšenice . . .	52 kg	26 $\frac{1}{4}$ kg	30 $\frac{1}{4}$ kg
ajde	51 "	53 "	21 $\frac{1}{4}$ "

Iz tega je razvidno, da ajda potrebuje toliko redilnih snovi kakor žito, kalija pa še enkrat toliko, zato pa ima gnojenje s kalijevimi gnojili pri ajdi zelo

velik učinek in istotako s fosforovimi gnojili, ker je fosforove kisline v naših zemljah že od narave malo.

Kdor torej hoče pridelati dosti ajde, jo mora sejati na dobro gnojno zemljo, ki ima v sebi toliko redilnih snovi na razpolago, kolikor jih ajda potrebuje, in ker pri setvi na strnišče zemlja ni v takem stanju, zato se mora ajdi pred setvijo gnojiti.

S hlevskim gnojem gnojiti nima pravega uspeha, ker se ta gnoj prepočasi razkraja za hitro in kratko dobo rastočo ajdo, in vrhutega ima naš hlevski gnoj premalo omenjenih rudninskih snovi v sebi. Iz tega vzroka so za gnojenje ajdi najprimernejša umetna gnojila.

Na dušik se nam pri ajdi ni toliko ozirati, ker ga ajda za silo že še dobi na strnišču, vendar ni gnojenje z dušikom nikakor odveč, ker se mlada rastlina okrepi in more tembolj obroditi. Dušik je dati ajdi le v obliki čilskega solitra, ker le ta v kratki dobi njene rasti očitno učinkuje. Z gnojenjem s čilskim solitrom pridelamo znatno več slame, in tega dejstva ni puščati v nemar, zlasti letos, ko se nam je, žal, nadejati zopet slabe letine za krmo. Ajdovica za krmo govedu ni tako slaba, kakor se splošno misli, novejše poskušnje so celo pokazale, da glede krmske vrednosti ne zaostaja za marsiktero drugo slamo. Toplo priporočamo ajdi gnojiti tudi s čilskim solitrom, in sicer 70—80 kg na ha ali 7—8 kg na mernik posetve.

Najvažnejša redilna snov, ki jo moramo ajdi dati, če naj bogato obrodi, je fosforova kislina, a ta mora priti na njivo v taki obliki, da jo ajda more použiti v kratki dobi svoje rasti, t. j. v osmih tednih. Ajdi je torej gnojiti s superfosfatom, ki ima v sebi v vodi rastopno fosforovo kislino.

Kdor bo ajdi gnojil s samim superfosfatom, bo, seveda ob ugodnem vremenu in če ne bo slane, imel gotovo izboren pridelek, ki bo pa še boljši, če bo rabil poleg superfosfata še kako kalijevo gnojilo, n. pr. kalijevo sol, pepel itd. — Kajnit kot kalijevo gnojilo pri ajdi ne gre rabiti vsled klorovih spojin, ki so za ajdo strup; zato se mora reči, da je kajnit ajdi škodljiv.

Svetujemo našim gospodarjem, da ajdi na popisani način gnojijo, ker jim bo bogata žetev obilo povrnila stroške. Na Kranjskem imamo že krasne uspehe s tem gnojenjem, dokaz, da so lansko leto naši gospodarji porabili najmanj 75 vagonov superfosfata za gnojenje ajdi, dasi je kmetijska družba šele pred malo leti pričela gospodarje vzbujati k temu delu.

Omenjeni gnojili naj se tik pred setvijo (ne poprej) pomešata ter posejata po sprášeni njivi; potem se vseje ajda in podvleče. Za vsak mernik semena naj se vzame 25 kg superfosfata, in če se gnoji tudi s kalijevo soljo, tedaj tudi te 10 kg.

Rudninski superfosfat se dobiva pri družbi po 8 K in kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. Obe gnojili se oddajata le v vrečah; superfosfat po 100 kg, kalijevo sol pa po 50 in 100 kg. Vreče po 50 kg so po K 6-50. Kdor ne potrebuje cele vreče, naj naroči gnojila skupno s kom drugim. Skupna naročila sploh priporočamo, ker se stem železniški stroški izdatno znižajo.

Nujno pozivamo vse tiste, ki mislijo ajdi gnojiti z umetnimi gnojili, da jih pravočasno naroče, kajti tik pred setvijo je z naročili tak naval, da tvornica ne more nam in tudi mi ne naročnikom ustrezati.

Sadni škodljivec prstenčar ali obročkar.

Od raznih krajev se letos slišijo mnoge pritožbe o veliki škodi na sadnem drevju, ki jo povzročajo v prvi vrsti gosenice nekega metulja, ki se imenuje prstenčar, drugod obročkar ali latinsko „gastropacha neustria“.

Človek bi ne veroval, če bi ne videl na svoje oči ogromno škodo, ki jo povzroča ta golazen. So vasi, kjer je sadno drevje tako objedeno, da se vidi, kakor bi bil uničil požar vse sadne nasade. Žalosten je pogled na take vrtove. Še pred kratkim vse v belem cvetju, oziroma v zelenju, a danes ne najdeš na drevesu ne enega lista, da, še celo listni peclji so izginili. Žalost obide človeka ob takem pogledu!

Sadna letina je ondi popolnoma uničena, in drevje je oškodovano tudi za prihodnje leto.

A ni povsod škodljivka gosenica prstenčarja; so kraji, kjer dela prav tako občutno škodo gosenica glogovega belin, „pontia crataegi.“ Ta je bolj znan od prvega, zato opišemo prstenčarja.

Metulj prstenčar, ki se vidi meseca julija in prve dneve avgusta, ko se preobrazi njegova buba, je svetlorumene barve, včasih tudi temnorjave, ter ima na zgornjih krilih dvojce rjavkastih prog. Samica je nekoliko večja, bolj nerodna in okretna, tako da celo leta prav težko; po hrbtu je precej kosmata, zadnji del zadka je močno obraščen in z dlakicami pokrit.

V tem času, t. j. v mesecu juliju, samci oplode samice, ki takoj nato odlože svoja jajčeca, in sicer vsaka oplojena samica okrog 300 jajčec, drevesom na veje, ki so priraščene k deblu, na vejni obroček v podobi prstana ali rinke, kroginkrog te veje ali mladike. Jajca so tako skupaj zlepljena, oziroma tako tesno skupaj odložena, da jih ni mogoče narazen vzeti. Proti vetru, mrazu in raznim vremenskim nezagodam so popolnoma neobčutljiva ter lahko popolnoma brez skrbi prezimijo, da bi jih kaj uničilo. Barva teh obročkov, jajčec, se težko razloči od drevesnega luba. Dobro in vajeno oko jih ve ločiti, ki se le s silo in težavo odstranijo in odkrušijo od vej.

Ta jajčeca prezimijo na drevesu zimski mraz prav v miru.

V zgodnji pomladi, ko pridobivajo topli solnčni žarki vedno več moči, nekako v mesecu aprilu — odvisno je od takratne toplote — se ta jajčeca vsled solnčne gorkote izvale, iz njih pridejo majhne, komaj vidne goseničice, ki pa grede s svojimi lačnimi želodci takoj na delo ter jedo prvo razvijajoče se drevesno listje. Res je, da se takrat škoda še ne pozna. Toda goseničica je večja od dneva do dneva, vsak dan je bolj požrešna in več potrebuje. Vsled velikih množin objedo popolnoma vse listje na drevju in tudi cvetje uničijo, kar ravno letos na žalost sadjarjev opazujemo.

To uničevanje in žrenje trpi nekako do konca maja, a tudi prve dni junija. Omeniti je še, da je gosenica proti mrazu, slabemu vremenu prav zelo občutljiva. Kakor hitro nastane hladno vreme, ali pa n. pr. nočen mraz, pride veliko število teh gosenic skupaj med veje, kjer so prirasle k deblu, in se takoj odbajo in prevlečejo z močno, belo volnato pajčevino, da so obvarovane mraza ali dežja. V takih skupnih gnezdih se najlaže pokončujejo stem, da se roka obveže s kako cunjjo ali z usnjem ter se tako vse od kraja zmaste. Vendar se gosenica za svoje življenje zelo boji. Kakor hitro čuti nevarnost, se spusti z drevesa na tla ter se v travi takoj skrije. Seveda kmalu prileze po deblu zopet na drevo.

Ker izpušča iz sebe bele niti, štejemo te gosenice, oziroma metulje, v rod ali sorodstvo prelcov, kamor spada tudi človeku koristna sviloprejkica.

Ko gosenica dorase, je dolga okrog 3 cm; po zunanji podobi je redko kosmata, višnjevkasto rdečkasta z rumenimi črtami in z belo progo po hrbtu, glava je višnjevosiva, na nji sta dve veliki črni piki. Kdaj gosenica dorase, je odvisno od vremena, toplote in hrane. Po tem času, proti koncu maja ali prve dni junija se gosenica zabubi v listje na sadnem drevju, v kropivah, jelšah itd. Takrat nič ne izbira. List zavije v podobi smotke na okroglo, prepreže in prevleče se z belo pajčevino, posuto z rumenim prahom, ki jo izpušča iz svojega telesa, ko se zabublja.

Čez dober mesec dni je preobrazovanje gotovo. Nekako v juliju izleti iz te bube metulj, ki se takoj oplodi. Oplodena samica odloži na vejne obročke lepljiva, skupaj držeča se jajčeca, ki ondi prezimijo.

Tako smo popisali začetek, preobrazovanje in rast metulja in gosenice prstenčarja. Ime prstenčar prihaja od prstana, ker so jajčeca na drevesni veji vložena v podobi prstana.

Najizdatnejše pokončevanje je takrat, ko je zbrana cela družina gosenic v kakem skupnem zapredku ali pa v mrzlih jutranjih urah, dokler se ne razidejo na „pojedino“. Nekaj izda edinole mastenje z zavarovano roko. Priporočajo tudi požiganje skupnih goseničnih bivališč. Iz svoje skušnje tega ne priporočamo, ker se lubad drevesa ožge in na takih mestih čisto posuši, da končno ni luba na drevju.

Prav lahko se pokončujejo tudi bube, ker se taki svalčasti listi na drevesu ali kjersibodi takoj od daleč razločujejo. Naj se taki listi po mladini odtrgujejo, v kako korbo shranijo in najbolje na ogenj vržejo.

Še je čas, kmetje, kjer se je pokazala letos ta golazen. Zatirajte jo, uničujte in požigajte to navarno zalego.

Da bo vsakemu jasno, kako neznansko je rodovitno to škodljivo seme, hočemo pokazati v številih.

Recimo, da odloži samo ena oplojena samica 300 jajec; iz teh se izvali spomladi tri sto gosenic, ki delajo veliko škodo; teh tristo gosenic se v maju zabubi in iz njih pridejo metulji. Recimo, da se izvali polovica samcev, polovica samic. Tedaj imamo 150 samic in vsaka izmed teh odloži 300 jajec, tako je spomladi 45.000 gosenic (petinštirideset tisoč gosenic). To je ogromno število! Pa računajmo po tej poti naprej. Tretjo pomlad bi imeli že iz enega samega metulja 6,750.000 gosenic (šešt milijonov, sedemsto in pedeset tisoč gosenic).

Da mora taka grozna množina želodcev napraviti neznansko škodo, bo sedaj vsakemu kmetovalcu jasno. Zato se pa ne branimo pouka v šoli, kmetijskih potovalnih učiteljev i. t. d. Samo če smo o takih malih sovražnikih prav poučeni, imamo pomoč, da se jih ubranimo.

Jožef Jenko.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 206. Tukaj moram po nekem potu med njivami goniti živino napajat. Njive ob tem potu vsi grade razen enega, ki pravi, da ni dolžan tega storiti, češ **da se mora po zakonu živina na vrvi goniti**, da ne uhaja na polje. Ali je to resnično? (A. V. v S.)

Odgovor: So policijske naredbe, ki se po njih živina ne sme povsod prosta goniti, vendar te naredbe niso povsod veljavne in zlasti ne za postranske vaške poti. Navzlic temu

se pa nihče ne more siliti, da bi moral svoje zemljišče ograditi, narobe, lastnik živine je dolžan na katerikoli način skrbeti, da njegova živina ne dela škode, in če jo je naredila, jo mora povrniti.

Vprašanje 207. Odkod prihaja, da daje krava **neuzhitno in smrdeče mleko, ki se takoj zasiri?** Krava pa molze tako mleko le na treh sescih, dočim prihaja iz enega sesca dobro mleko. Kako se ta neprilika odpravi? (F. K. v L.)

Odgovor: Tako napako mleka povzročajo razne glive, ki zaidejo v vime. Takih gliv je cela vrsta in je edino sredstvo proti njim razkuževanje hleva, vsega orodja in posod, ki se rabijo pri molži, in včasih celo razkuževanje vimena. Če hlev nima trdih, nepredornih tal in gnojničnih jarkov, ga je seveda težko osnažiti in razkužiti. Staje in jarke je splakniti s 3% lizolovo raztopino. Pred molžo je vimena z 2% mlačno raztopino sode izmiti in potem do suhega zbrisati. Seske je izbrizgati s 3% raztopino borove kisline. Mogoče ima Vaša krava kužno vnetje mlečnih žlez in glive v tvorečem se gnoju kvarijo mleko. V zadnjem slučaju je treba poklicati živinozdravnika.

Vprašanje 208. Moja krava kakih 14 dni pred porodom ni mogla sama vstajati. Oteletila se je v redu, sedaj rada je, vendar je v udih vsa trda in semtertja stoka. Kaj je temu vzrok? (I. O. v Z.)

Odgovor: Za vzroke tej prikazni se dolžijo: splošna slabost, premočno razširjenje telcnika ali vodenica jajčnikov, vsled česar nastane pritisk na živce zadnjega dela. Po porodu bolesterne prikazni navadno izginejo, če pa pri Vaši kravi sedaj še ni vse v redu, to dokazuje, da vzroki še niso prešli in je zdravljenje odločno prepustiti večjemu živinozdravniku.

Vprašanje 209. Imam vola, ki ga precej napenja, če dobi količkaj sveže detelje, dočim drugi živini tudi velike množine nič ne škodujejo. Kaj je temu vzrok in kako se napenjanje prepreči, ker poleti skoraj ni mogoče vola s samo suho klajo krmiti? (F. M. v Z.)

Odgovor: Odraslo govedo naredi vsled razkrajanja zaužite krme na dan v vampu kakih 700 l raznih plinov, ki so naravni in z gibanjem želodca vred omogočijo prežvekovanje. Če je gibanje želodca nezadostno, potem zaostajajo ti plini in povzročajo napenjanje. Vaš vol ima bržkone vsled slabe vzreje ali kake obstoječe ali že prestane bolezni ohlapen želodec, ki se zadosti ne giblje, ne spravlja iz sebe teh plinov, ki se potem v vampu nabirajo in posledica je napenjanje. Po domače povedano: Vaš vol ima oslavljen vamp, oziroma želodec. Napenjanje se v takem slučaju prepreči, če se govedo počasi vadi na zeleno klajo, zlasti na svežo deteljo, če se zelena klaja nikdar na tešče ne poklada, temveč se poprej kaj suhega da, če se zelena klaja meša s suho, na pr. z rezanico, in se goved ne napaja takoj po krmljenju. Prav dobro sredstvo je mešati med deteljo kumina, zato priporočajo med deteljo sejati na oral kake 3 kg kuminovega semena. Kumin je dveletna rastlina, je sploh dober za krmo, zato ga je vedno dobro z deteljo pomešanega sejati. Poskusite Vašemu volu redno pokladati zdrobljenega kuminovega semena, ki se pomeša z žajbeljnom in s soljo in se potem te zmesi po eno perišče pomeša med vsakovrstno krmo.

Vprašanje 210. Koliko časa pred premovanjem konj mora imeti posestnik konja, ki ga pripelje k premovanju, v svoji lasti, da ima pravico do državnega darila, in koliko časa po premovanju lastnik obdarjenega konja ne sme prodati? (J. B. v Z.)

Odgovor: Glasom določil c. kr. deželne vlade za Kranjsko, ki veljajo za delitev državnih daril konjerejcem, je vseeno, koliko časa ima kdo svojega konja v lasti, ki ga pripelje k premovanju. Vsak konjski lastnik pa, ki prejme za plemenskega konja darilo, mora podpisati zavezno pismo, da tega

konja po zvršeni delitvi daril obdrži še eno leto ter ga prihodnje leto ob delitvi državnih daril pripelje pred obdarjevansko komisijo, če je konj do takrat še živ, in da, če ne spolni ktere določbe deželne vlade, brez ugovora povrne prejeto novčno darilo c. kr. državni žrebčarni v Gradcu. Konjerejec, ki svojega konja, obdarjenega z državnim darilom, pred enim letom proda ali prepusti drugemu konjerejcu na kmetih, da ga nadalje rabi za pleme, se lahko odveže povračila prejetega darila. Pri obdarjenih kobilah z žrebetom se posestnik zaveže, da obdarjena kobile eno leto ne proda; ta zaveznanost pa se ne razteza tudi na žrebe.

Vprašanje 211. Imam njivo, kamor nimam pota in mi sosed za nobeno ceno noče odstopiti potrebnega sveta. Poprej sem imel pot, a sedaj mi sosed pravi, da naj tožim. Ker se pa bojim novih stroškov, če propadem, vprašam, kaj mi je početi? (M. K. v R.)

Odgovor: Če ste poprej imeli služnostno pravico do pota čez sosedovo posestvo do svoje njive, potem ta pravica bržkone še obstoji, in če je tako, potem s tožbo ne morete propasti. Lahko je pa tudi, da resnično nimate pravice do pota, kar je pa vseeno, kajti zakon za zasilne poti Vam nudi sredstvo, da pot brez pravde dobite. Pojdite k okrajnemu sodišču in prosite, da se uvede postopanje za izposlovanje takega pota. Tako postopanje ni pravda, ustreči se Vam mora in stroški so neznatni.

Vprašanje 212. Veliko mi je na tem ležeče, da bi znal izračunati vsebino sodov, ker se pa tega v ljudski šoli nisem učil, zato vprašam, kako se meri vsebina različnih votlih posod? (F. R. v D.)

Odgovor: Izračunjanje vsebine votlih posod je različno z ozirom na njih različno obliko. Vsebina okroglega soda se n. pr. izračuni, če se dvakratnemu notranjemu polumeru največjega sodovega kroga (navadno pri vehi) prišteje polumer kroga ob koncu soda, vsota se deli s 3 in dobljeno število samo s seboj pomnoži, in tako dobljeno število najprej množi s številom 3·14 in potem z notranjo dolgotjo soda. Seveda je treba znati računati z desetinskimi števili in je treba znati končno določiti kubične decimetre. Vsak kubični decimeter je 1 liter, oziroma vsak kubični meter je 1000 litrov ali 10 hektolitrov. Najkrajše se približno določi vsebina soda z vizirno palico, ki se z navodilom vred dobi pri tvrčki H. Kappeler na Dunaju V., Franzensgasse 13.

Vprašanje 213. Kako se zmeri vsebina vodnjakov ali kapnic? (F. R. v D.)

Odgovor: Polumer, t. j. polovica celega premera, se pomnoži sam s seboj, dobljeno število se pomnoži s 3·14 in potem z globokostjo vodnjaka, ki imajo skozinsko enak premer. Za štirivoglate vodnjake ali jame se izračuna vsebina, če se dolgot pomnoži s širokostjo in potem s globokostjo. Dobljeno število vedno znači kubične decimetre oziroma metre.

Vprašanje 214. Imam majhen ribnjak, kakih 100 m² in 1½ m globok, kjer so majhne ribice, ki so vedno enake; tudi so v njem majhni raki. Rad bi v tem ribnjaku zaredil kake boljše vrste rib, zato vprašam, kakšne in kje se dobe. Voda v ribnjaku je bila poprej čista, sedaj je pa nesnažna, je polna žab in krastač in spomladi je bila kar črna. Kako bi vodo očistil te nesnage? (F. T. v V.)

Odgovor: V Vašem ribnjaku se je zaredilo bržkone vse polno vodnega mrčesa, ki je zopet dobra hrana za žabe in krastače, zato se te pridno razmnožujejo. Najbolje bi bilo za pričetek dejati v ribnjak ščuke, ki so roparske ribe in ki bi ribnjak kmalu iztrebile. Pozneje bi pa v takem ribnjaku najbolj uspevali krapji (karpi), seveda če so tla rodovitna, da se obrasejo s povodnimi rastlinami. Obrnite se na okrajni ribarski odbor v Ljubljani, ki Vam vse potrebno nasvetuje in Vam priskrbi potrebni ribji zarod.

Vprašanje 215. Ali smejo kmetovalci tudi letos vsled slabe letine, ki jo je pričakovati, doma klati svojo živino

in prodajati meso proti plačilu užitnine, kakor je bilo lansko leto dovoljeno? (I. P. na R.)

Odgovor: Kmetovalci sploh smejo doma klati svojo živino in meso prodajati v takem obsegu, da klanje ne dobi obrtnega značaja. Kakor za lansko leto ni bilo nobenega tozadevnega posebnega dovoljenja, tako ga tudi za letos ne bo. Pač so pa obrtne oblasti zadevo različno tolmačile, zato je c. kr. trgovinsko ministrstvo dalo podrejenim oblastim navodilo, kako jim je postopati, in so sedaj vsi dvomi izključeni. Odstavek tega navodila slove: „Potemtakem ni klanje in prodaja mesa od strani kmetovalcev smatrati za nedovoljeno mesarsko obrt, če in dokler je to delo postranska kmetijska obrt. Klanje in razprodaje mesa od strani kmetovalcev je toliko časa smatrati za postransko kmetijsko obrt, ki zanjo ne veljajo določbe obrtnega reda, dokler se vrši v mejah, ki so primerne dotični kmetiji, in dokler se vrši po posestnikih samih, oziroma po njihovih kmetijskih delavcih ali drugih pomožnih osebah, in sicer na preprost način, primeren kmetijskim odnošajem.“

Vprašanje 216. Kako je ravnati s smrekovim semenom, da več let obdrži kaljivost, in pri kakšni vročini ga je izluščiti? (A. K. v C.)

Odgovor: Najboljše dobivanje semena iz smrekovih storžev je na solncu, in če se umetno izlušči, naj toplina v sušilnici ne presega solnčne vročine. Smrekovo seme se mora hraniti v zračnih in suhih prostorih tenko nasuto ter se mora vsak teden premetati. Poglavitno je, da se seme ne segreje in da se v njem nahajajoči terpentini ne razkroji.

Vprašanje 217. Kako se popravi vino, ki se je skisalo, in kako se popravi sod, kjer je bilo skisano vino? (I. P. v P.)

Odgovor: Če je vino že cikasto, potem se da le še tedaj popraviti, če nima v sebi preveč oetne kisline. Kadar je v vinu že nad 2 tisočinki oetne kisline, potem naj se vino porabi za kis. Malo cikasta vina se pasterizirajo, t. j. segreje se na 55 °C, da se kisov ferment zamori, in se potem pomešajo s kakim drugim vinom v toliki množini, da se kislina zakrije. — Če hočemo cikasto vinsko posodo popraviti, moramo prvič uničiti oetne bakterije in drugič odvzeti sodu (lesu) kisli okus. To se zgodi, če sod dobro zakuhamo s kakim vrelin lugom. Če je posoda le malo cikasta, zadostuje 3—5 % na raztopina sode, če je pa močno cikasta in če je šel cik že globoko v les, je bolje vzeti 5 do 10 % jedkega natrona. Ko se je bil sod nazadnje izpral z mrzlo vodo, se pusti 2 do 3 dni, da se posuši, in se potem močno zažvepla in zabije. Čez kakih 10—14 dni se sod zopet odpre, dobro z mrzlo vodo pomije in se lahko rabi.

Vprašanje 218. Letos se mi je na vrtu zaplodil 1/2 cm dolg belkast črviček, ki mi je skoraj 3/4 vseh posajenih rastlin uničil, zlasti kapus, ohrovt, kolerabe, največ pa karfijol. Ti črvički oglodajo korenine bolj pri sredi in jih je po 5—7 skupaj. Napadena rastlina ovene, hira nekaj dni in se slednjič posuši. Te napadene rastline rujem in črvičke mečkam, ki so pa zelo trdi. Poslal sem Vam nekaj črvičkov na ogled. Kako se imenuje črviček, ki spodjeda korenine mladih zeljnih rastlin in kako se zatira? (A. K. v P.)

Odgovor: Poslani črvički, ki spodjedajo korenine raznih zeljnih sadik, so ličinke cvetne muhe, ki jih je več vrst. Na zeljnih rastlinah so ličinke od muhe „anthomyia radicum.“ Proti temu škodljivcu ni znanega drugega zanesljivega sredstva kakor odstranjevanje napadenih sajenk in uničevanje ličink, da se vsaj za bodočnost po možnosti prepreči razmnoževanje cvetne muhe.

Družbene vesti.

* **Modro galico za škropljenje trt proti peronospori** ima kmetijska družba tudi to leto v zalogi, in sicer ne smetno ameriško ali angleško blago v težkih sodih,

temveč najčistejšo galico iz slavnoznane tvornice v Ustju na Češkem. Cena galici je 56 K za 100 kg v Ljubljani. Oddaja se v vrečah po 100 in po 50 kg. Podružnice, ki galico skupno naroče, jo dobe voznine prosto, **ale do zadnje železniške postaje**, dočim morajo posamezni naročniki voznino sami trpeti; zato nujno priporočamo, naj vsakdo galico naroči potom podružnice. Podružnice naj grede tistim vinščakom, ki zaradi revščine ne morejo biti udje družbe, na roke ter naj jim dajo galico za isto ceno kakor udom. Kdor pa udnino lahko utрпи, naj galice ne dobi, če ne pristopi k družbi. Pri tej priliki družba javlja, da je naročeno modro galico družbi, oziroma podružnicam takoj plačati. Slednje morajo izkupilo takoj poslati družbi, ker je družba modro galico kupila proti gotovemu plačilu ter mora za 20 kupljenih vagonov nad 100.000 K založiti. Naročila, ki jih družba ne plača takoj, so dražja, ker teko zamudne obresti. Te izgube pa družba ne more trpeti.

Trtne škropilnice ima družba kakor prejšnja leta tudi letos v zalogi, in sicer dve vrsti: Navadno škropilnice, „Korona“, in škropilnice najnovejše sestave, „Hero“, ki imajo tlačilno in brizgalno napravo, ki se izsnema, so močnejše in vsestransko priporočene. Škropilnica „Korona“ stane K 20— in škropilnica „Hero“ K 32— z zabojem vred.

* **Kmetje, ne opuščajte škropljenja trt proti peronospori!** Ker smo imeli zadnji dve leti zaporedoma sušo, se tudi peronospora ni tako močno razvijala kakor pretekla leta. Mnogi lehkoverni in lehkomiselnini vinogradniki vsled tega mislijo, da ni treba več trt škropiti. Kako napačno je to mnenje, to nam je pokazalo ravno lansko leto. Po dolgi suši je meseca avgusta nastopilo močno deževje, in kar na mah se je prikazala peronospora, ki je mnoge vinogradnike (zlasti v zapadnih legah), ki niso bili poškopljani, prav hudo zdelala! Ker je pa letos že majnik deževen, nam je letos pričakovati peronosporo bolj zgodaj in bolj hudo kakor lani. Zato pa svarim vse vinogradnike naj ne opuščajo škropljenja! Prvo škropljenje naj se vrši koj, ko poganjki odrasejo za dobro ped dolgi, drugo škropljenje 10 do 14 dni po prvem in tretje 14 dni po drugem. To navadno zadostuje; le če je poletje mokrotno, naj se škropi še v četrtič, tri tedne po 3. škropljenju. Pri vsakem škropljenju moramo pripraviti svežo zmes galice in apna. 1 kg galice in 1 1/2 kg apna zadostuje na 100 l vode. Ker je letos trta veliko bolj razvita kakor lani, naj si vsak nemudoma priskrbi potrebno galico in škropilnico. Galico oddaja c. kr. kmet. družba potom svojih podružnic.

* **Sivo francosko ajdo**, drobnozrnato, je družba za letošnje setev ravnokar naravnost s Francoskega dobila ter jo oddaja po 36 K 100 kg z vrečo vred. Ker vsa zaloga znaša le en vagon (10.000 kg), bomo mogli le tistim naročnikom postrči, ki se bodo pravočasno zglasili; zato prosimo takojšnjih priglasil.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro po K 8— 19 odstotno, za 100 kg. Te cene veljajo za nadrobno oddajo v družbenem skladišču. Pri naročitvah v celih vagonih se odračunajo skladiščni stroški in se torej dovolj znaten popust. V zalogi ima družba le 19 odstotno Tomasovo žlindro.

Rudninski superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline po 8 K 100 kg z vrečo vred. Pri naročitvah v celih vagonih znaten popust. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le 6:86 K veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvor-

nica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žilindro ali z rudniskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12 — 13 % kalija ter stane 5 K 80 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 80 h.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Čilski soliter po 35 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 31 K 100 kg.

* **Rudninski superfosfat za gnojenje ajdi** prosimo pravočasno naročiti, drugače ne bo mogoče ob setvi točno postregati. Lansko leto so naši gospodarji tega gnojila za ajdo porabili 70 vagonov, t. j. množina, ki je tvornica ne more naenkrat izdelati, če nima pravočasnih naročil. Došlih naročil seveda ne izročimo precej, temveč pravočasno do ajdove setve, ker se nam za sedaj gre le za to, daremo tvornici pravočasno oddati naročila.

* **Močna krmila**, in sicer lanene in sezamove tropine, ima družba v zalogi ter jih oddaja prve po 19 K in druge po 17 K 50 h. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljateve na zunan se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štipami za živino.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah imamo trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgost v pesteh:	4 1/2	6	6 1/2	7	7 1/2	8
" " cm:	45	60	65	70	75	80

Cena: K 1·20, 0·90, 1·—, 1·10, 1·20, 1·30.

* **Prave bergamaške osle**, in sicer temnovišnjevkaste, podolgem žilaste, oddaja družba po 60 h. Osle so vse enake kakovosti ter so 24 do 25 cm dolge.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

t. 9458.

Razglas

o državnih konjerejskih darilih za kobile in žrebce, ki se bodo l. 1909. delila na Kranjskem.

Na Kranjskem se bodo leta 1909. delila državna darila za konjsko rejo:

- a) za kobile z žrebetom, ki še sesa ali je že odstavljen;
- b) za mlade zaskočene kobile in

c) za žrebce v naslednjih devetih konkurenčnih postajah:

- dne **21. junija 1909** ob 9 dopoldne v **Bohinjski Bittrici** za konje mrzlokrvnih plemen,
- dne **22. junija 1909** ob 9 dopoldne v **Lescah** za konje mrzlokrvnih plemen,
- dne **23. junija 1909** ob 8 dopoldne v **Kranju** za konje mrzlokrvnih plemen,
- dne **26. julija 1909** ob pol 3 popoldne v **Domžalah** za konje mrzlokrvnih plemen,
- dne **27. julija 1909** ob 8 dopoldne v **Škofljici** za konje žrebčarniškega in mrzlokrvnega plemena,
- dne **28. julija 1909** ob 9 dopoldne na **Vrhniki** za konje žrebčarniškega plemena,
- dne **29. julija 1909** ob 9 dopoldne v **Velikem gabru** za konje žrebčarniškega plemena,
- dne **30. julija 1909** ob 8 dopoldne v **Mokronogu** za konje žrebčarniškega plemena,
- dne **31. julija 1909** ob 8 dopoldne v **Št. Jerneju** za konje žrebčarniškega plemena.

Za delitev daril veljajo naslednje odredbe, ki so se ukrenile po dotičnih ukazilih c. kr. kmetijskega ministrstva z ozirom na razmere te dežele:

Določila o darilih.

1. Kot darila se bodo dajale srebrne krone, srebrne svetinje in priznanski diplom; priznanski diplom prejme praviloma samo tisti konjerejec, ki se je odrekel državnemu novčnemu darilu, priznanemu njegovemu konju.

2. Državna darila razdeli v vsaki konkurenčni postaji posebna v ta namen sestavljena obdarjevanska komisija, ki je sestavljena iz treh udov, ki imajo vsi trije pravico glasovati, in to iz dveh poslancev konjerejskega odseka za Kranjsko in iz zastopnika c. kr. državne žrebčarne v Gradcu.

3. Konj, ki je bil že obdarjen v kakšni obdarjevanski postaji z državnim darilom, je tisto leto izključen od nadaljne konkurence za državno darilo v kakšni drugi postaji.

4. Pri obdarjevanju v eni konkurenčni postaji ne sme v eni isti kategoriji konj, sposobnih za darilo, biti obdarjenih več nego samo eden konj enega posestnika z državnim novčnim darilom. Kadar pa eden posestnik razstavi v eni isti kategoriji več konj nego dva, je šteti to za zborni ali kolektivno razstavo ter jo obdariti samo z enim državnim novčnim darilom ali s častnim darilom.

5. Rod vsakega konja, ki se poganja za državno darilo, mora biti dokazan, in sicer če izvira od državnega žrebca ali od dopuščene zasebnega žrebca ali od svojega žrebca konjskega posestnika; v prvih dveh slučajih mora imeti s seboj predpisani spuščalni list.

6. Vsakemu konjskemu posestniku je dano na prosto voljo izvoliti si tisto konkurenčno postajo, kjer se more njegov konj glede na svoje pleme (žrebčarniško pleme, mrzlokrvna plemena) poganjati za darilo.

7. Kadar so konji, ki se poganjajo za darilo, enake kakovosti, imajo oni prednost, ki so vpisani v uradno pisani kobilji vpisnik. Konji v posesti konjskih kupčevalcev, ki niso obenem konjerejci, kakor tudi inozemski konji vobče, se ne smejo poganjati za državna darila.

8. Za darila se smejo poganjati:

- a) Kobile z žrebeti, in to:
  - žrebčarniškega plemena v starosti od 5. leta naprej, če so zdrave, krepko in dobro oskrbovane in imajo svojstvo dobre plemenske kobile ter imajo s seboj svoje lepe žrebe pri sescu ali že odstavljen, ki izvira od državnega ali dopuščene zasebnega žrebca ali od svojega žrebca dotičnega kobiljega posestnika;
  - mrzlokrvnih plemen v starosti od 4. leta naprej pod zgoraj navedenimi pogoji.
- Kobila z žrebetom, ki je bila že v prejšnjih letih enkrat

ali večkrat obdarovana z državnimi darili, ni izključena, da bi se ne smela poganjati za daljnja darila.

b) Zaskočene kobile, in to:

žrebčarniškega plemena v starosti 4 do 5 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene; mrzlokrvnih plemen v starosti 3 in 4 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene.

Dokazati je, da so bile te kobile po državnem ali dopuščenem zasebnem žrebcu ali po svojem žrebcu dotičnega kobiljega posestnika zaskočene.

Zaskočene kobile, ki so bile kot štiriletne, oziroma kot triletno obdarovane, smejo v naslednjih letih tudi kot petletne, oziroma kot štiriletne obdarovane biti.

c) Žrebice, in to:

žrebčarniškega plemena, enoletne, dveletne in triletno; mrzlokrvnih plemen, enoletne in dveletne, če so bile od posestnika dobro izrejene, je misliti, da se bodo uspešno razvijale in lepo vzrasle, tako da obetajo v prihodnje postati dobre plemenske kobile.

Kadar se več žrebec poganja za darilo in se jih zdi več darila vrednih, se je ozirati v prvi vrsti na one, katerih posestniki morejo s pismenim potrdilom župana in dveh prič ali drugače verjetno dokazati, da imajo take prostore, ki so potrebni za umno rejo njih žrebet, da se morejo pozimi in poleti na prostem gibati in bivati.

Žrebice, ki so bile kot enoletne, oziroma dveletne obdarjene, se smejo tudi v naslednjih letih kot dveletne, oziroma triletno obdariti.

9. Vsak konjski lastnik, ki prejme za plemenskega konja darilo, mora podpisati reverz, ki se z njim zaveže, da tega konja po zvršeni delitvi daril obdrži še eno leto ter ga v prihodnje leto ob delitvi državnih daril pripelje pred obdarjevansko komisijo, če je konj do takrat še živ, in da, če ne izpolni katerega zgoraj navedenih obetov, brez ugovora povrne prejetu novčeno darilo c. kr. državni žrebčarni v Gradcu.

Konjerejec, ki svojega konja, obdarovanega z državnim darilom, pred enim letom po zvršeni delitvi daril proda ali prepusti drugemu konjerejcu na kmetih, da ga nadalje rabi za pleme, se lahko odveže povračila prejetega darila.

Pri obdarovanih kobilah z žrebetom se posestnik zaveže, da obdarovane kobile eno leto ne bo prodal; ta zavezanost pa se ne razteza tudi na žrebe obdarovane kobile, ker se ne obdari žrebe, ampak samo kobila.

Kadar bi bilo zaradi znatne oddaljenosti ali iz drugih tehtnih vzrokov združeno s posebnimi težavami pripeljati obdarjenega konja, mora posestnik poslati dotični obdarjevanski komisiji

od občinskega predstojnika izdano izpričevalo, da je konj še v njegovi posesti

Prepuščeno je obdarjevanski komisiji presoditi, če omenjeno izpričevalo zadostuje.

10. Razdelile se bodo: (glej tabelo spodaj!)

11. Konji morajo imeti s seboj predpisane živinske potne liste.

12. Zoper izrek obdarjevanske komisije ni priziva.

13. Posestniki triletnih za pleme sposobnih žrebecv se vabijo, naj jih ob priliki obdarjanja pripoljejo pred komisijo v ta namen, da se zapišejo, ker bi se utegnili pozneje kupiti za plemenske žrebe.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani, dne 26. aprila 1909.

Za c. kr. deželnega predsednika:

Rudolf prof. Chorinsky s. r.

Podružnica c. kr. kmet. družbe v Kamniku
priredi

kmetijsko poučno potovanje na Koroško

in bo v ta namen razdelila nekaj prostih voznih listov.
Ti prosti vozni listi se razdele potom srečkanja.

Srečkanje prostih voznih listkov

bo v nedeljo, 27. junija popoldne po cerkveni službi božji v mlekarni v Srednji vasi (Tuhinj) in na praznik 29. junija ob pol petih popoldne v Kamniku v Kamniškem domu.

Val. Benkovič, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice Litija-Šmartno dne 20. rožnika t. l. ob treh popoldne v Crnem potoku.

S P O R E D :

1. Nagovor načelnika.
2. Poročilo tajnikovo.
3. Poročilo blagajnikovo in potrditev računov.
4. Volitev odposlancev za občni zbor kmetijske družbe.
5. Razni nasveti.

Če bi ne bilo ob določeni uri zadostno število udov navzočih, se bo občni zbor vršil ob štirih popoldne z istim sporedom ob vsakem številu udov.

Kmetijska podružnica Litija-Šmartno,

dne 6. junija 1909.

Ig. Zore, načelnik.

V konkurenčni postaji	Kobile z žrebetom							Mlade kobile							Žrebice							Skupaj								
	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	svetinja					
Bohinjska Bistrica	1	60	1	50	1	40	1	30	4	1	60	1	40	1	30	—	—	3	1	100	1	70	1	50	1	30	4	1	560	11
Lesce	1	60	1	50	2	40	2	30	6	1	50	1	40	2	30	—	—	4	1	100	1	60	2	30	—	—	4	14	620	14
Kranj	1	60	1	50	2	30	—	—	4	1	50	1	40	1	30	—	—	3	1	100	1	50	1	30	—	—	3	10	470	10
Domžale	1	70	1	50	1	40	—	—	3	1	50	1	30	—	—	—	—	2	1	80	1	50	—	—	—	—	2	7	370	7
Škofljica	1	70	1	50	1	40	2	30	5	1	60	1	40	1	30	—	—	3	1	100	1	60	1	40	1	30	4	12	580	12
Vrhnika	1	70	1	50	1	30	—	—	3	1	50	1	30	—	—	—	—	2	1	80	1	50	—	—	—	—	2	7	360	7
Veliki gaber	1	60	1	50	1	30	—	—	3	1	50	1	30	—	—	—	—	2	1	70	1	40	—	—	—	—	2	7	340	7
Mokronog	1	70	1	50	1	40	1	30	4	1	50	1	30	—	—	—	—	2	1	100	1	50	—	—	—	—	2	8	420	8
Št. Jernej	1	70	2	50	2	40	2	30	7	1	60	1	50	2	40	1	30	5	1	100	1	80	1	60	1	50	5	17	860	17

Skupaj 4580 kron in 93 srebrnih svetinj.